

Lezers over levenseinde: ‘Zolang de liefde maar blijft, is leven mijn keuze. Geloof ik’

Hoe wilt u beslissen over het levenseinde? En moet het sterven koste wat het kost pijnloos zijn? Ruim vijftig lezers reageerden op deze vragen, die we stelden bij onze serie ‘Wat doen we met de dood?’. Een selectie van de brieven als afsluiting van deze serie.

Redactie Trouw 28 april 2023, 22:00

Hoe vredig sterven kan

Vandaag heb ik een niet-behandelverklaring ingevuld en een niet-reanimerenpenning besteld. Ik ben 85 jaar en kernegezond, op wat rugproblemen na. Mijn rijbewijs is voor vijf jaar verlengd en ik heb voldoende sociale contacten. Na het overlijden van mijn man, vijf jaar geleden, ben ik meer over de eindigheid van het leven gaan nadenken. Aan het begin van zijn ziekte hebben wij uitvoerig met onze huisarts gesproken. Omdat voor ons euthanasie geen optie was, bespraken wij ook de mogelijkheden van palliatieve zorg en sedatie. Toen mijn man na een ziekte van anderhalf jaar aangaf dat hij niet meer wilde denken en bewusteloos wilde zijn, is palliatieve sedatie ingezet. Hij is diezelfde dag nog overleden.

Het was voor mij troostend dat mijn man zelf heeft kunnen aangeven dat het voor hem genoeg was. Hij was niet bang voor de dood. Voor mij is het een voorbeeld van hoe het kan, vredig sterven.

J.H. De Greef-de Rijcke Alkmaar

Niemand belet mij te stoppen

In maart werd ik 79 jaar oud, terwijl ik eerder had besloten niet ouder dan veertig jaar te worden. Maar het leven plakte er twee liefdes aan vast met mannen die nu naar mij omkijken. Ik tob moederziel alleen rond in een gelijkvloerse woning, maar de dagen zijn meestal fijn en het weekeinde is feestelijk met een kerkdienst en dierbaar bezoek. Dus wie weet, plak ik er nog twintig jaar aan.

Zodra ik zelf mijn toestand lichamelijk niet meer aanvaardbaar vind of merk dat ik niet meer op mijn geest kan vertrouwen, is er maar één oplossing: de goede dood. Zelfverkozen zal het ongetwijfeld zijn, met of zonder medewerking van artsen. Niemand belet mij te stoppen met leven als ik besloten heb eruit te stappen.

Onno van Dijk Amsterdam

Uit liefde

Precies dezelfde woorden als in een artikel over euthanasie (*Trouw*, 24 maart) hoorde ik afgelopen week op bezoek bij vrienden. [De ‘ander niet tot last te willen zijn’](#) en daarom kiezen voor euthanasie. Beide partners gaven dit aan. Wellicht heeft het intense proces van zorg voor de intussen overleden vorige partner ermee te maken. De ander uit liefde niet nogmaals zoveel zorg vragen. Enerzijds vind ik het mooi en liefdevol, anderzijds vind ik het ook verdrietig. Juist in die laatste levensfase kun je ook zo dicht bij elkaar

komen. Wat wijsheid is? Achteraf is iedereen wijs, maar intussen is dit echt een duivels dilemma. Zolang de liefde maar blijft leven, is mijn keuze. Geloof ik.

Brigitta Wemekamp Koopman Ommen

Afhankelijkheid als lijden

Bij de beoordeling van een euthanasieaanvraag probeer ik goed helder te krijgen of het verzoek vrijwillig tot stand is gekomen, zonder druk van de omgeving. Dit is voor mij essentieel. Ik merk dat ‘[het niet afhankelijk willen zijn van anderen](#)’ vaak het belangrijkste aspect is van het ondraaglijk lijden, hoe liefdevol de verzorging ook is. Het past vaak bij deze patiënten om zelf de regie te houden.

Goede palliatieve zorg is erg belangrijk en krijgt gelukkig steeds meer aandacht, maar het bespreekbaar maken van een eventuele euthanasie is ook een belangrijk onderdeel van palliatieve zorg. Dus geen tweestrijd tussen palliatieve zorg en euthanasie.

Arjan Oldenbeuving, SCEN-arts (Steun en Consultatie bij Euthanasie)
Bennekom

Waarom een examen?

Er is dus blijkbaar een middel beschikbaar dat een beetje viezig smaakt, maar vrijwel onmiddellijk iemand in slaap brengt – een slaap die binnen een kwartier overgaat in een pijnloze dood, begrijp ik uit het stuk over [Jet Kooijman \(Trouw, 24 maart\)](#). Tegelijkertijd kiezen we er als samenleving voor om dit middel alleen na een zwaar ‘examen’ beschikbaar te maken voor ouderen.

Ik zou graag te zijner tijd dat middeltje wegspoelen met een laatste glas goede whisky, in de wetenschap dat het eindstadium waarin ik creperend van de pijn ten onder ga, of in een in mijn broek plassend seniel wrak verander, vermeden is.

Joost van Schaik Amersfoort

Waardigheid

Ik ben sinds twee jaar alleen, na de dood van mijn man die een lange lijdensweg heeft moeten doorstaan nadat euthanasie hem geweigerd werd. Dit gebeurde op grond van het volstrekt theoretische argument dat de ziekte nog behandelbaar was.

Helaas kon de patiënt deze behandeling, een combinatie van chemotherapie en bestraling, niet meer verdragen. Hij was er lichamelijk en geestelijk erg slecht aan toe. Daarna volgden nog drie maanden.

Nu ben ik er nog, maar het is mijn diepste wens om rustig , waardig en tevreden te sterven wanneer ikzelf daar het moment voor gekomen acht. Als ik erop kan vertrouwen dat aan die wens wordt tegemoetgekomen, dan geeft mij dit vandaag en morgen rust en moed voor de toekomst, hoe lang of kort die ook mag zijn.

Ivonne Tilman Diemen

Afzien van eten en drinken

Door een herseninfarct half februari was onze altijd zo veerkrachtige zelfstandig wonende moeder plots geheel afhankelijk van ons; haar kinderen. Ze wilde bewust afzien van eten en drinken. We regelden thuiszorg, palliatieve en nachtzorg en zorg van de huisarts.

In tegenstelling tot [de familie van Sijbren \(Trouw, 13 april\)](#) hadden wij het geluk dat dit binnen één dag geregeld was! Na de ontroerende ziekenzalving was mijn moeder opgelucht en vastberaden, klaar voor vertrek. De terminale onrust en hallucinaties verdwenen na palliatieve sedatie. Op 7 maart is ze in ons bijzijn heel vredig overleden.

Susanne van den Eijnden Haren Groningen

Dicht bij volmaakt geluk

Mijn echtgenoot had een euthanasie-verklaring en deze besproken met zijn huisarts. Uiteindelijk bleek zijn lijden (aan de ziekte van Alzheimer) niet ondraaglijk. Hij heeft nog bijna twee jaar, liefdevol verzorgd, in een verpleeghuis geleefd.

Achteraf had ik deze tijd samen niet willen missen: wij vierden nog ons 60-jarig huwelijk en luisterden dagelijks naar mooie muziek. Toen hem werd gevraagd hoe hij over zijn leven dacht, antwoordde hij: “Het was dicht bij het Volmaakte Geluk”.

Voor mijzelf (86) heb ik de keuze gemaakt om te stoppen met eten en drinken tijdens opname in een hospice. Ik vind dit een alternatief voor euthanasie, wanneer dit nog niet mogelijk is.

Leentje van Vlijmen 's-Hertogenbosch

